

Dit factsheet is een uitgave van het NIVEL. De gegevens mogen met bronvermelding (**Ondersteuning voor mensen met een verstandelijke beperking is mensenwerk**, D.L. Jansen & M. Cardol, NIVEL 2010) worden gebruikt. U vindt dit factsheet en andere NIVEL-publicaties in PDF-format op www.nivel.nl
Subsidiënt: Ministerie van VWS

Ondersteuning voor mensen met een verstandelijke beperking is mensenwerk *Factsheet Panel Samen Leven, februari 2010*

Samengevat

In dit onderzoek werd nagegaan in hoeverre mensen met een verstandelijke beperking die in een woonwijk wonen gebruik maken van ondersteunende voorzieningen voor één of meer levensdomeinen, zoals wonen en werken, en om welke vorm(en) van ondersteuning het gaat. Daarbij werd gekeken of het gebruik van voorzieningen verandert met de leeftijd. Voor het onderzoek werden gegevens gebruikt van het Panel Samen Leven waaraan mensen vanaf 15 jaar met een lichte of matige verstandelijke beperking en/of hun naasten deelnemen.

Vrijwel alle mensen (99%) met een verstandelijke beperking maken gebruik van één of meer vormen van ondersteuning op één of meerdere gebieden, ongeacht hun leeftijd. Professionele ondersteuning, bijvoorbeeld door begeleiders of de thuiszorg, is de meest voorkomende vorm van ondersteuning, 93% maakt hiervan gebruik. Vaak hebben mensen ondersteuning bij zowel wonen, vervoer als bij hun sociale contacten: 75% heeft ondersteuning bij wonen en vervoer, 82% krijgt ondersteuning bij het wonen, sociale contacten en vrije tijd, en 68% heeft ondersteuning voor alle drie de terreinen. Ook springen familie, vrienden en bekenden vaak bij (informele ondersteuning). Voor vervoer, werk en dagactiviteiten wordt eveneens gebruik gemaakt van overige ondersteuning, zoals speciale vervoersvoorzieningen en sociale werkvoorzieningen. Het aantal mensen dat professionele ondersteuning of hulpmiddelen gebruikt verandert niet met het ouder worden. Ouderen ontvangen wel minder ondersteuning uit het eigen netwerk (informeel) dan jongeren.

Kader

Individuele ondersteuning is voor mensen met een verstandelijke beperking vaak een belangrijke voorwaarde om te kunnen meedoen in de samenleving. Ondersteuning is een breed begrip. Het kan gaan om een hulpmiddel of aanpassing (zoals een spraakcomputer), professionele ondersteuning (bijvoorbeeld hulp bij het huishouden of de persoonlijke verzorging), informele ondersteuning (bijvoorbeeld familie die iemand mee uit neemt) of collectieve ondersteuning bij het vervoer (Valys-vervoer of een Wmo-deeltaxi).

De ondersteuning voor mensen met een beperking wordt vanuit verschillende wetten geregeld, waaronder de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning), AWBZ (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten), en de Zvw (Zorgverzekeringswet, regeling hulpmiddelen). Wanneer iemand ondersteuning nodig heeft op meerdere terreinen, zoals wonen en werk, dan betreft dit meer dan een wettelijke regeling. Bijvoorbeeld, iemand die werkt via een sociale werkvoorziening, en ondersteuning nodig heeft bij het huishoudelijk werk en de persoonlijke verzorging, heeft te maken met de WSW (Wet sociale werkvoorziening), de Wmo (huishoudelijke hulp), en de AWBZ (hulp bij de persoonlijke verzorging).

In deze factsheet wordt beschreven in welke mate mensen met een verstandelijke beperking een beroep doen op ondersteunende voorzieningen voor één of meer levensterreinen, en in hoeverre de ondersteuning verandert met de leeftijd. Dit geeft zicht op de verschillende

regelingen waarvan mensen met een verstandelijke beperking gebruik maken gedurende verschillende fasen in hun leven.

Ondersteuning bij veel activiteiten, maar minder vaak bij persoonlijke verzorging en verpleging

Wanneer we ook informele ondersteuning meetellen dan heeft de overgrote meerderheid (92%) van de mensen met een verstandelijke beperking ondersteuning bij het wonen en huishouden, bijvoorbeeld bij het schoonmaken of boodschappen doen. Eveneens een meerderheid (84%) maakt gebruik van ondersteunende voorzieningen voor (betaald en onbetaald) werk en dagactiviteiten, en sociale contacten (bijv. bezoek aan vrienden). Ook bij het vervoer wordt veel ondersteuning gebruikt (78%). Een kleiner percentage, 30%, heeft ondersteuning bij de persoonlijke verzorging, zoals hulp bij het douchen en aankleden. Als mensen met een verstandelijke beperking ondersteuning hebben, dan is het vaak op meerdere terreinen: 82% van de mensen met een verstandelijke beperking heeft ondersteuning bij zowel wonen als hun sociale contacten, 75% maakt gebruik van ondersteuning bij zowel wonen als vervoer, en 68% heeft ondersteuning op alle drie de terreinen. In termen van regelingen betekent dit dat mensen met een verstandelijke beperking die niet op instellingsterrein wonen vooral te maken hebben met de Wmo en informele ondersteuning uit het eigen netwerk. Als zij ook werken hebben zij daarnaast ook te maken met de WSW.

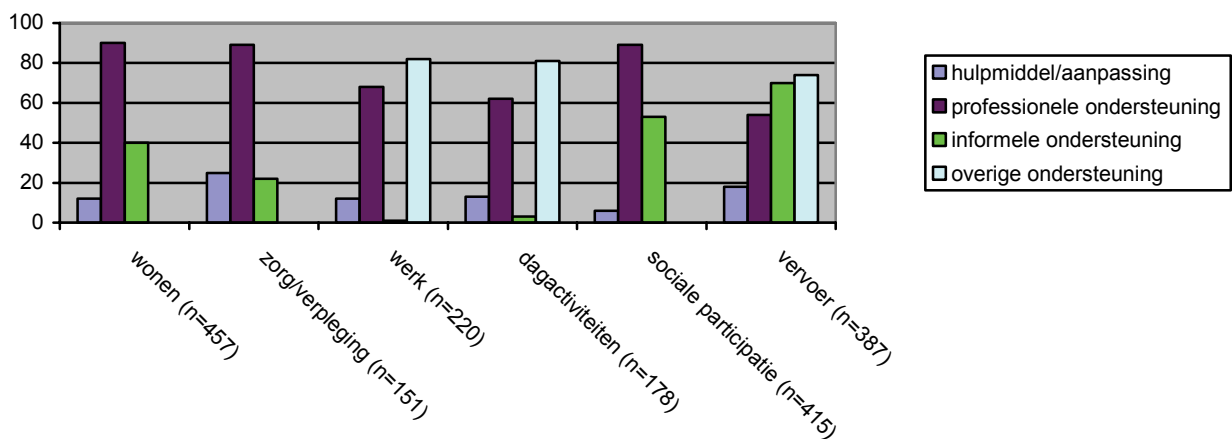
Professionele ondersteuning belangrijker dan hulpmiddelen

Voor bijna alle activiteiten van het dagelijks leven maakt meer dan de helft van de mensen met een verstandelijke beperking die ondersteund worden gebruik van professionele hulp. Het gaat hierbij om hulp van begeleiders, vrijwilligers, de thuiszorg of een job-coach (figuur 1). Slechts een klein deel van de mensen maakt gebruik van hulpmiddelen, zoals een spraakcomputer of een scootmobiel.

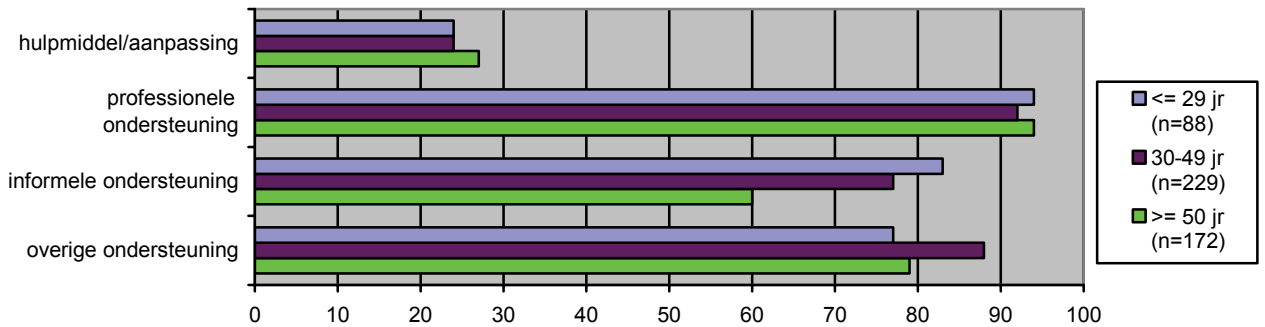
Voor ondersteuning bij het wonen, de sociale participatie en vervoer wordt tevens een beroep gedaan op het eigen netwerk. Bijna driekwart van de mensen (74%) geeft aan dat zij wel eens gebruik maken van speciaal vervoer, en ook van vrienden en familie die hen brengen en halen (70%).

Ondersteuning bij werk of dagactiviteiten is met name terug te voeren op overige ondersteuning, zoals werk via een sociale werkvoorziening of een leer-werk-bedrijf en speciaal vervoer (bijv. speciale taxi, bus van de instelling).

Figuur 1: Percentage mensen met een verstandelijke beperking dat gebruik maakt van ondersteuning binnen domeinen, naar type ondersteuning

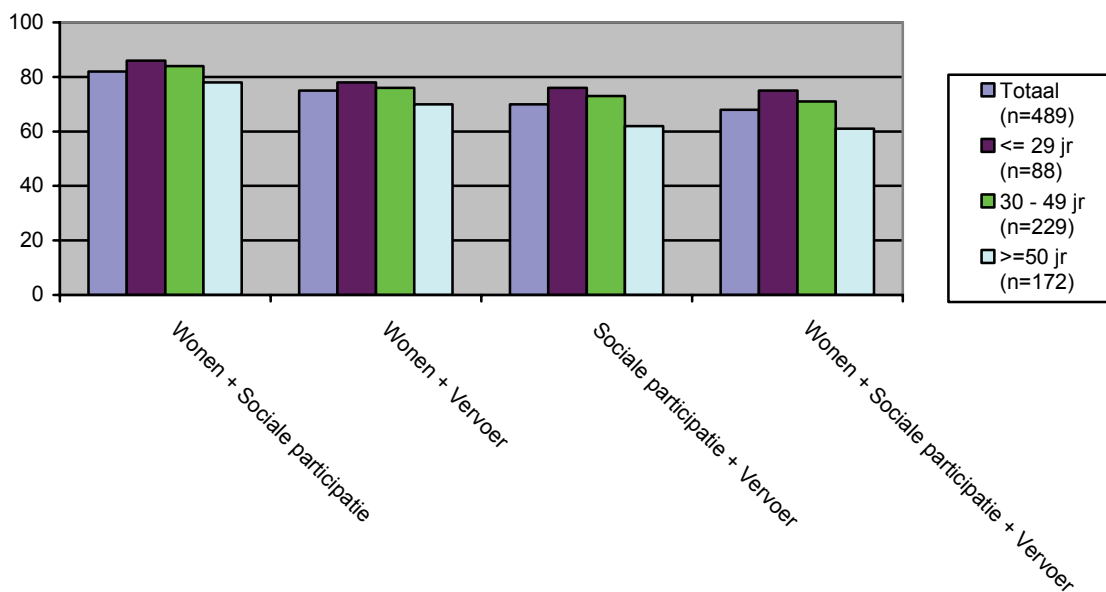
Figuur 2: Percentage mensen met een verstandelijke beperking met ondersteuning dat gebruik maakt van verschillende ondersteuningsvormen naar leeftijd

Gelijk gebruik van professionele ondersteuning en hulpmiddelen door jongeren en ouderen, maar minder informele ondersteuning naarmate men ouder wordt

Het gebruik van ondersteunende voorzieningen door mensen met een verstandelijke beperking is voor alle levensfasen min of meer gelijk, dat wil zeggen, ongeacht de leeftijd maakt bijna 100% gebruik van professionele ondersteuning (figuur 2). Ook het gebruik van hulpmiddelen of aanpassingen verandert niet met het ouder worden. Mensen in de leeftijd van 30-49 jaar maken meer gebruik van vervoersvoorzieningen en sociale werkvoorzieningen (overige ondersteuning) dan jong-volwassenen en 50-plussers. Boven de 50 jaar daalt het aantal mensen dat gebruik maakt van ondersteuning uit hun eigen netwerk: 60% van de 50-plussers heeft informele hulp terwijl 83% van de jong- volwassenen hier op kan rekenen. Ook jongeren met ondersteuning gebruiken deze voor meerdere activiteiten. Figuur 3 laat zien dat jong-volwassenen ondersteuning hebben op het gebied van zowel wonen, sociale participatie als vervoer. De verschillen naar leeftijd zijn gering.

Figuur 3: Percentage mensen met een verstandelijke beperking met ondersteuning (incl. informele ondersteuning) dat gebruik maakt van ondersteuning bij zowel wonen als sociale participatie, vervoer, totaal en naar leeftijd

Conclusie

Bijna alle mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking worden ondersteund in hun dagelijks leven. Zij ontvangen ondersteuning bij het wonen, vervoer, sociale participatie (contacten en vrije tijd), werk en dagactiviteiten. Zij hebben hierdoor te maken met de Wmo en de WSW. Het aantal mensen dat ondersteuning heeft verandert niet met de leeftijd. Een derde van de mensen met een verstandelijke beperking heeft ondersteuning bij hun persoonlijke verzorging. Zij hebben ook te maken met de AWBZ.

Ondersteuning door professionals is de meest voorkomende vorm van ondersteuning, van hulpmiddelen wordt nauwelijks gebruik gemaakt.

Naast professionele ondersteuning is ook informele ondersteuning een belangrijke ondersteuningsvorm. Oudere mensen met een verstandelijke beperking ontvangen echter minder ondersteuning uit hun eigen netwerk dan jongere mensen. Dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt doordat oudere mensen met een verstandelijke beperking minder een beroep kunnen doen op familieleden. Naarmate men ouder wordt is de kans dus groter dat men (nog) meer een beroep moet doen op professionele ondersteuning. Toch gebeurt dit niet. Dit roept de vraag op of het ondersteuning betreft die niet goed door professionals ingevuld kan worden, of dat er een onvervulde behoefte aan ondersteuning bestaat.

Methodologische verantwoording

In het *Panel Samen Leven* (PSL) zijn ruim 650 mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking vertegenwoordigd. Het aantal deelnemers is echter groter (circa 1.000), omdat zowel de persoon met een verstandelijke beperking zelf als een directe naaste van deze persoon aan het panel deelnemen. De panelleden met een verstandelijke beperking zijn 15 jaar of ouder en hebben een lichte of matige verstandelijke beperking. Panelleden met een verstandelijke beperking worden één keer per twee jaar uitgenodigd voor een mondeling vraaggesprek bij hen thuis. Onder de panelleden die als naaste deelnemen wordt één keer per jaar een schriftelijke vragenlijst afgenomen. Het onderzoek is uitgevoerd door de vragen over ondersteuning in 2008 uit het vraaggesprek onder mensen met een verstandelijke beperking en de vragenlijst onder naasten van mensen met een verstandelijke beperking aan elkaar te koppelen. Deze vragen werden gebruikt als indicatoren voor het gebruik van een bepaald type ondersteuning binnen een bepaald domein. Wanneer door de persoon met een verstandelijke beperking of door de naaste werd aangegeven dat er gebruik werd gemaakt van de betreffende voorziening dan werd dit meegeteld als ondersteuning. Ondersteuning in natura en in de vorm van een pgb zijn samengenomen. De resultaten zeggen niets over het aantal uren dat men ondersteuning ontvangt, alleen over of men ondersteuning ontvangt. Voor dit onderzoek gebruikten we gegevens van 496 panelleden met een verstandelijke beperking die niet op een instellingsterrein wonen en/of hun naasten (233 mensen met een verstandelijke beperking, 171 mensen met een verstandelijke beperking én hun naasten, en 92 naasten).